

اخلاق فرادینی در عرصه اجتماعی ناکارآمد است/ اخلاق را به باورهای فطری مقید کنیم

شناسه خبر: ۱۳۸۷/۸۹ شنبه ۱۹ اسفند ۱۴۰۲ - ۲۰:۳۰

کارشناس فلسفه اسلامی تصریح کرد: اخلاق فرادینی در عرصه اجتماعی ناکارآمد است و پاسخگوی همه مسائل اجتماعی نیست. طرفداران این نوع اخلاق خود را مقید به اعتقادات دینی خاصی نمی‌دانند، البته نه اینکه ضد دین باشند.

به گزارش خبرنگار فرهنگی موج خبر، حجت‌الاسلام والمسلمین زهیر رضازاده، مدرس و پژوهشگر فلسفه اسلامی، امروز ۱۹ اسفندماه در نشست فلسفه اخلاق که با موضوع «اخلاق اجتماعی؛ دینی یا فرادینی؟» طی سخنانی با اشاره به اعتقاد گروهی مبنی بر اینکه اخلاق فرادینی مبتنی بر هیچ اعتقاد دینی خاصی نیست و نسبت به همه دین‌ها بی‌طرف است، تصریح کرد: این در حالی است که ما اخلاق را مبتنی بر دین اسلام می‌دانیم.

مدرس و پژوهشگر فلسفه اسلامی تصریح کرد: بنا بر اعتقاد برخی، اخلاق فرادینی بر تجربه و عقلانیت خودبنیاد بشر استوار است و از شرع برای فهم اخلاق استفاده نمی‌کنیم. این در حالی است که ما بر این باور هستیم که ارزش‌های اخلاقی مبتنی بر عقل، سنت و قرآن کریم است. بر این اساس معنایی که این افراد از اخلاق دینی ارائه می‌دهند غلط است. مثلاً گفته‌اند اخلاق، تنها مبتنی بر اعتقادات دینی است اما علامه مصباح یزدی اخلاق سکولار را به عنوان حداقل اخلاق قبول دارد.

وابستگی اخلاق به نوع جهان‌بینی

رضازاده به نظر طرفداران اخلاق فرادینی اشاره کرد و گفت: این عده می‌گویند اخلاق دینی تنها خود را مقید به وحی می‌داند در حالی که عقل هم به عنوان منبع شناخت مطرح است.

او همچنین به وابستگی اخلاق به نوع جهان‌بینی اشاره کرد و اظهار داشت: در عرصه فردی این مسئله واضح و روشن است و در عرصه اجتماعی هم اخلاق بستگی به جهان‌بینی افراد جامعه دارد. جامعه‌شناسان معتقدند ارزش‌ها و نمادها در جامعه مبتنی بر افکار افرادی است که در جامعه زندگی می‌کنند؛ یعنی ما قرارداد نکرده‌ایم. بلکه نظام رفتاری انسان‌ها مبتنی بر افکار و عقاید آنان است و ما نمی‌توانیم جلوی آنان را بگیریم.

محقق فلسفه اسلامی بر ضرورت دسته‌بندی صحیح از اخلاق مبتنی بر قرآن و سنت تأکید کرد و گفت: لازمه قضاوت درست درباره اخلاق اجتماعی این دسته‌بندی است. چنانکه علامه طباطبایی (ره) در ذیل آیه 200 سوره آل‌عمران بحث اجتماعی را مطرح کرده و می‌گوید زیربنای جامعه ایمانی، مرزهای اعتقادی آن است و نه مرزهای جغرافیایی؛ بر این اساس هر کسی که در جامعه ما زندگی می‌کند و به حدود و ثغور جامعه تعدی نمی‌کند، اخلاق اجتماعی را رعایت کرده است ولو اینکه با افکار ما مخالف باشد.

او ادامه داد: از نظر علامه طباطبایی (ره) در ارتباط انسان‌های مؤمن با یکدیگر در متون دینی هم فضایل و رذایل خاصی مطرح شده است. همچنین در ارتباط انسان‌های مؤمن با سایر افراد غیر مؤمن که به مرزهای اعتقادی مؤمنان تعدی نمی‌کنند، نیز فضایل و رذایل مشترک وجود دارد.

آسیب‌های محدود کردن اخلاق به جهان‌بینی‌های خاص

کارشناس فلسفه اسلامی تصریح کرد: اخلاق فرادینی در عرصه اجتماعی ناکارآمد است و پاسخگوی همه مسائل اجتماعی

نیست. طرفداران این نوع اخلاق ادعا دارند اخلاق فرادینی مبتنی بر جهان بینی خاصی نیست، یعنی خود را مقید به اعتقادات دینی خاصی نمی دانند، البته نه اینکه ضد دین باشند.

او ادامه داد: جواب ما این است که اگر کسی اخلاق خود را مبنی بر عقاید دینی خاصی نداند، چون محدودیت برای اخلاق قائل شده، پس اخلاق نباید مبتنی بر عقاید اخلاقی قومی، قبیله ای، باورهای ملی و جغرافیایی و باورهایی باشد که از دل تاریخ و زمان بیرون می آید. زیرا این موارد نیز محدودیت هایی دارند.

رضازاده خاطرنشان کرد: وقتی اخلاق فرادینی را طرح می کنند باید بگویند اخلاق فراملی، فراقبیله ای، فراجغرافیایی و فراتاریخی؛ زیرا قرار است نسبت به هیچ جهان بینی محدود نباشند.

اخلاق را به باورهای فطری مقید می کنیم

محقق فلسفه اسلامی با طرح این پرسش که "اگر در جامعه ای 40 نفر آتئیست و 60 نفر مؤمن باشند، آیا می توان جهان بینی مشترکی میان آنها تعریف کرد؟" اظهار داشت: ما به معتقدان اخلاق فرادینی کمک کرده و می گوئیم یافتن ارزش های اخلاقی مشترک بین این دو طیف جز با مراجعه به فطرت و باورهای سرشتی انسان ها مقدور نیست. تنها جایی که می توان گفت انسان ها مشترک هستند ویژگی های سرشتی و فطری است.

او تصریح کرد: بنابراین ما نمی پذیریم که شما به بهانه اخلاق فرادینی، اخلاق را گرفتار ارزش های جغرافیایی، تاریخی، ملی و قومی کنید. فرض کنید در یک جامعه 10 درصد افراد از نژاد و ملیت های دیگر مانند آفریقایی باشند، حال اگر اخلاق را مبتنی بر ارزش های ملی و جغرافیایی قرار دهید به آفریقایی ها ظلم خواهد شد. پس اخلاق نباید مقید به باورهای ملی باشد لذا ما اخلاق را به باورهای فطری و سرشتی مقید می کنیم، کما اینکه امروز کلمه «انسانیت» زیاد در تعبیر مردم استفاده می شود.

این مدرس دانشگاه ادامه داد: بر فرض که اخلاق را مبتنی بر باورهای سرشتی کنیم، این سؤال مطرح است که چون این اصول فطری، کلی است آیا می تواند پاسخگوی همه مشکلات در روابط اجتماعی باشد یا خیر؟ باید دقت شود که اخلاق فطری مجموعه اصول اخلاقی است که محدودیت دارد، همچنین اموری کلی است و اخلاق دینی و فرادینی هم در این امور مشترک هستند. البته مزیت اخلاق دینی این است که در بسیاری از موارد جزئی هم ورود داشته و به انسان راهنمایی می دهد.

رابطه دین و اخلاق

رضازاده به رابطه دین و اخلاق اشاره کرد و گفت: این گروه می‌گویند اگر قرار است ارزش‌های اخلاقی مبتنی بر دین رواج پیدا کند، باعث ظلم به کسانی است که باورهای اعتقادی را قبول ندارند و این موضوع پشتوانه منطقی و فلسفی ندارد.

او در پاسخ اذعان داشت: باید دقت داشت که تحمیل در امور سلیقه‌ای مطرح است و اخلاق سلیقه‌ای نیست، بلکه مبتنی بر یکسری هست‌ها و نیست‌هاست که خود این افراد هم قبول دارند. لذا تحمیل در امور سلیقه‌ای وجود دارد و نه اخلاقی. این افراد می‌گویند اخلاق فرادینی خود را مقید به وحی نمی‌دانند یعنی منبع اصلی شناخت را کنار می‌گذارد و معتقد است که ارزش اخلاقی را باید از عقل، وجدان اخلاقی و تجربه به دست آورد؛ اما در پاسخ می‌گوییم عقل کلیات را به ما می‌آموزد مثلاً خوبی عدالت و کرامت را مورد تأیید قرار می‌دهد همچنین بدی ظلم و انظلام را به عنوان دو اصل کلی معرفی می‌کند؛ عقل به صورت کلی بدگویی به افراد را قبیح می‌داند ولی وارد جزئیات نمی‌شود.

محقق فلسفه اسلامی با اعتقاد به اینکه عقل مستقل از شرع ناکارآمد است، اظهار داشت: وجدان اخلاقی هم به عنوان راه شناخت از سوی این افراد مطرح است ولی به تعبیر علامه مصباح، وجود وجدان اخلاقی ثابت نشده است. ولی اگر وجود آن را هم بپذیریم مبهم است و به نسبی‌گرایی می‌انجامد.

او در پایان خاطرنشان کرد: مزیت‌هایی در اخلاق فرادینی وجود دارد که در سایر موارد نمی‌بینیم و همچنین ناکارآمدی‌هایی در آن وجود دارد که اخلاق دینی چنین مواردی را ندارد.

انتهای پیام/

انتهای پیام/